

NYBODERS *pris...*

Det charmerende Nyboder kvarter, med alle de gule stokke blev skabt på initiativ af Kong Christian den IV. og opført fra 1631 til Søens folk. Kvarterets bygninger har i ubrudt forløb fungeret som beboelse for den personalegruppe, som de engang blev opført til – og som i dag – små 400 år senere – stadig huser ansatte i Forsvaret.

Tekst: Anne Knudsen og www.nybodersmindestuer.dk
Foto: Anne Knudsen og Anne Sandner

Nyboder, (1659 De nye boeder "de nye små huse"), en længehusbebyggelse i København nord for middelalderbyen, blev påbegyndt i 1631 under Christian 4. som boliger for flådens faste mandskab. Den ældste bebyggelse var på én etage med bl.a. Hans van Steenwinckel d.y. som arkitekt og omfattede i 1648 knap 600 boliger. Heraf er en fløj bevaret i Skt. Paulsgade, der rummer Nyboders Mindestuer. Den toetagers bebyggelse, som siden har domineret bydelen, rejstes efter 1756 af Philip de Lange. 1853-78 halveredes Nyboder ved salg, mens de resterende bygninger efter 1886 blev bygget om. Nyboder har med sin langstrakte, lyse og luftige karréform inspireret senere boligbyggeri og er i dag fredet.

Anlæggelsen af Nyboder blev direkte foranlediget af Christian den IV, da han i 1631 tilskrev Rigsrådet om at forbedre forholdene for flådens folk til afløsning for de gamle skipperboder, der lå i kvarteret ved Holmens kanal. Længerne skulle rumme

"frie waaninger" for båds mændene, og fra 1631 til 1639 blev 20 dobbeltstokke i én etage med 615 huse opført. Christian den IV. foreslog, at bebyggelsen blev kaldt St. Anne by. Dette navn vandt dog aldrig indpas; allerede fra Frederik den III.'s tid kaldes husene kongens nye boder eller slet og ret Nyboder.

Nyboder dækker i dag et areal på ca. 16 hektar indenfor matrikelområdet Skt. Annas Øster Kvarter. Det samlede bebyggede grundareal er ca. 23.260 m², og bruttoetagearealet er ca. 45.800 m². Bebyggelsen har form af lange og smalle karreer, bebygget med forskellige bygningstyper.

Det grundlæggende og fremherskende træk er de gule stokke i 2 etager, der danner ubrudte gadefacader i de fleste af karreerne. Mellem de gule stokke er udlagt gårdhaver (oprindelig nyttehaver eller "kålgårde"), som i dag fremtræder som en kombination af små private og indhegnede arealer og store eller større fælles arealer.

Fakta

Styregruppen for Nyboder omfatter:

- A.P. Møller Fonden
- Kulturstyrelsen
- Københavns Kommune, Design for Bydesign
- Kunstakademiets Arkitektskole
- Nationalmuseet
- Statens Forsvarshistoriske Museum
- Forsvarets Bygnings- og Etablissemmentjeneste
- Beboerforeningen i Nyboder

Møblerne kan også opleves på årets Garden Living Fair.

Se mere på: www.bondeskovgaard.dk

Den næsthyppigste bebyggelsesform er de grå stokke i 2½-3 etager, der kendetegner den sydlige del af Nyboder. Hertil kommer et lille antal bygninger af anden art end de ovenfor nævnte, nemlig den gamle hovedvægtsbygning i Gammelvagt, det "røde palæ" mod Skt. Pauls Plads, samt endelig den eneste bevarede oprindelige stok fra Christian den IV.'s Nyboder, på nordsiden af Skt. Pauls Gade.

Nyboders længer var oprindelig kun på en etage, men flådens voksende omfang førte i 1700-tallet til stadige udvidelser af bydelen mod nord (mod Østerport), hvor de gule stokke i 2 etager blev opført. Denne del af Nyboder er den mest intakte, mens tiden har faret hårdt frem mod Christian den IV.'s del af bådsmansbyen. Også de store brande i København og stigningen i befolkningstallet har presset på fra syd.

I 1853 indledte man den begyndende afvikling af det sydlige Nyboder med en auktion over karreen mellem Kattegade og Pindsvinegade (nu Skt. Paulsgade). De blev omgående nedrevet og erstattet af den nuværende høje karrebebyggelse. I perioden 1861 - 65 bortsælges endnu en del af det oprindelige Nyboder. En plan fra 1865 fremført med entusiasme af arkitekt F. Meldahl ville have jævnet det resterende Nyboder med jorden og erstattet det med en rektangulær karrebebyggelse i et vinkelret gadenet. Det kom dog ikke til at gå så vidt, selvom to store byggerier, Skt. Pauls kirke, bygget af arkitekt J. E. Gnutzmann i 1872 - 77 og frimurer-

logen i Klerkegade af arkitekt V. Tvede, opført i 1860'erne, skød op. I 1878 blev Adelgade ført gennem stokkene i Bjørnegade (nu Fredericiagade) og Ulvegade (nu Olfert Fischersgade) frem til den nye Skt. Pauls kirke.

De grå stokke blev opført i 1886 - 93 og forbeholdes også Holmens folk, og i et af dem fik Nyboders Kommandantskab sit kontor. Kommandantskabet forestår administrationen af de - i dag - 744 boliger herunder udarbejdelse af lejekontrakter m.v., og har desuden egen håndværkerafdeling der er specialiseret i drift- og vedligehold af de fredede og bevarelsesværdige bygninger, samt arealplejen af de ca. 5 kilometer brolagte gader og fortove. Håndværkerafdelingen har til huse i Materielgården i Christian d. IV.'s længe.

Restaurering

Forsvaret har netop afsluttet 1. etape af restaureringen og moderniseringen af det historiske gule Nyboder. Det markeredes med en indvielse 6. februar 2014, hvor forsvarsministeren, og formanden for A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal repræsenteret ved Fr. Ane Mærsk Mc-Kinney Ugbla deltog.

Om Pilotprojekt Nyboder

Planen for projektet er at forvandle Nyboders gamle, nedslidte

bygninger til et moderne, levende campus midt i byen. I denne første etape har man restaureret en karré bestående af 16 huse. Bygningerne i Nyboder er fredede, og det betyder, at der i moderniseringsprocessen arbejdes særligt omhyggeligt med bevaring af bygningernes arkitektoniske og kulturhistoriske værdier.

Restaureringen beløber sig i første fase til cirka 97 millioner. Takket være A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal, der har doneret 2/3 af udgiften til restaureringen, har det været muligt at gennemføre restaureringen og moderniseringen af den ene karré. Forsvaret har finansieret selv den sidste tredjedel af udgiften. Forsvarets Bygnings- og Etablissemmentjeneste har været ansvarlige for restaureringen.

- Med restaureringen går Nyboder en ny tid i møde. Det har længe været Forsvarets ønske at de knapt 400-år gamle bygninger blev omdannet til tidssvarende boliger, så der fortsat vil være liv og stemning i det gamle kvarter. Nu er der grobund for at skabe et campus for Forsvarets ansatte samtidig med, at historiske bygninger er sikret for fremtiden, udtaler forsvarsminister Nicolai Wammen.

Renoveringen af Nyboder kan nu fortsætte til næste fase, da A.P. Møller Fonden igen har doneret et anseeligt beløb på 227 millioner kroner til formålet. Ligesom ved den første etape betaler fonden 2/3 og Forsvaret 1/3 af renoveringen.

Møblerne til Nyboder

Til fælleshaverne ønskede styregruppen for Nyboder gedigne holdbare havemøbler ligesom det var et ønske, at træ og møbler var maritimt relaterede. Derfor faldt valget på bænkeserien NatureHistory, som kunstneren og designeren Monica Ritterband har designet. Hun har i samarbejde med Palle Nielsen fra Skovbrugs-virksomheden Bondeskovgaard gennem 4 år udviklet denne møbelserie.

Dog var ønsket fra Styregruppen, at der foruden bænken Frederik d. 6. også blev designet et studiebord, en stol og taburet.

Bænke af træ med historisk kerne

Møbelserien Nyboder er nu en del af bænkekonceptet NatureHistory, der forener historie, fornemt dansk design og håndværksmæssige traditioner.

Bænkene er skabt af de gamle flådeeege, som Frederik d. 6. beordrede plantet i danske skove for over 200 år siden, efter englænderne i 1807 havde ødelagt Holmen, og Danmark blev tvunget til at udlevere sin flåde. Plankerne til Bondeskovgaards produktion af møblerne kommer fra Vallø Slots skove. Alle planker er spejlskåret - den optimale og maritime originale opskæring.

Bænkenes stel er fremstillet af jern med samme overfladebehandling, som kræves til havvindmøller - en næsten uforgængelig overflade - Klasse C 4 - så møblerne tåler tidens tand.